

Η ΓΥΝΗ ΕΝ ΤΩ ΔΙΚΑΙΩ.

ὁ θέμα, ἐφ' οὗ βραχεῖαν μελέτην μου τολμῶ νὰ δημοσιεύσω εἰς τὴν φίλην *Ποικίλην Στοὰν*, τυγχάνει βεβαίως πολλῶ ἀνώτερον τῶν ἐμῶν δυνάμεων, καὶ διότι οὐδεὶς παρ' ἡμῖν ἔτι, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γινώσκω, εἰδικῶς περὶ τούτου ἐπραγματεύθη καὶ διότι ἡ σπουδὴ αὐτοῦ δεῖται ἐρευνητοῦ, δυναμένου νὰ διέρχηται εὐχερῶς καὶ τὰς μᾶλλον πεπαλαιωμένας καὶ ἀσαφεῖς τοῦ δικαίου σελίδας καὶ συνάγη ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα θετικὰ καὶ ἀσφαλῆ.

Νομίζω ὅμως, ὅτι ἀναγνωρίζων τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ ὁμολογῶν πρῶτος ἐγὼ τὸ ἀτελές τοῦ ἔργου μου, δικαιοῦμαι νὰ συστήσω αὐτὸ εἰς τὴν ὅσον ἐνεστὶν ἐπιεικῆ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν μου. Ὑπάρχουσιν ἐργάται ἀπλοῖ, ὑπάρχουσι καὶ ἀριστοτέχναι· κατατάσσων ἑμαυτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν πρώτων, ἀναμένω νὰ διδαχθῶ ἀπὸ τὴν τελειότητα τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων, ἐχόντων τὸ εὐτύχημα ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν ἀραιὰν τάξιν τῶν δευτέρων.

Ἡ γυνὴ ἐθεωρήθη ὡς ἠθικῶς ἄνισον πρὸς τὸν ἄνδρα. Ἐν πάσῃ ἐποχῇ καὶ παρὰ παντὶ λαῶ ἡ κατάστασις αὐτῆς ὑπῆρξεν ἄλλοια τῆς τοῦ ἀνδρός. Καὶ ὅτε μὲν αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός, ὡς οἱ δοῦλοι καὶ τὰ κτήνη, ὅτε δὲ παρίσταται σύντροφος τούτου καὶ βοηθὸς ἐν τῷ οἴκῳ, ὑποκειμένη εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἢ τὴν κηδεμονίαν.

Τὸ φύλον, τὸ ὁποῖον, κολακεύοντες τὴν ἰσχυροτέραν αὐτοῦ φιλοδοξίαν, ἀποκαλοῦμεν ὠραῖον, ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ αἰῶνες, ὅποιαδήποτε ἂν ὑπῆρξεν ἡ μορφή καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς κοινωνίας, ὡς τὸ ἀσθενὲς φύλον, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης πεπειθήσεως ὁ νόμος καθώριζε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη διαφορὰ εἶνε πραγματικῆ; Ἡ γυνὴ εἶνε δημιουργημα ἀτελέστερον τοῦ ἀνδρός ἢ ὁ ἀνὴρ, τυχὼν ἐκ φύσεως τοῦ προνο-

μίου τῆς ἰσχύος, ἐπεβλήθη εἰς τὸν ἀσθενέσιον καὶ ἐβρύθμισε κατὰ τὸ ἴδιον συμφέρον τὰ τῆς τύχης τούτου;

Ἄν δύναται τις νὰ παράσχη πίστιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ὁ Θεὸς πλάσας τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἄνδρα ἐπλασεν. Ἡ γυνὴ εἶνε προῖον μεταγενεστέρως πείρας, δῶρον ἀλεξίτηριον τῆς πλήξεως, τὴν ὁποίαν ὁ πρῶτος ἀνὴρ ἠσθάνθη μέσῳ τῆς ἀφώνου φύσεως, προσφερθὲν αὐτῷ διὰ μικρᾶς τινας τῶν πλευρῶν του τροπολογίας. Οὕτως ἡ γυνὴ ἐπλάσθη διὰ τὸν ἄνδρα, ὅπως χρησιμεύη εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, ὅπως διασκεδάζῃ τὴν μελαγχολίαν του, ὑπηρετῇ τὰς ὀρέξεις του καὶ συνεπῶς ὑπόκειται τῇ ἐξουσίᾳ του. Ἄλλ' ὀλίγων βεβαιῶς ἡ εὐλάβεια ἐξικνεῖται σήμερον μέχρι τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ ἤθελον ἴσως εὔρει πολλῶ πλείονας δίδοντας πίστιν εἰς τὰ πορίσματα τῆς φυσιολογίας καὶ ἀνατομίας. Οἱ περὶ τοὺς δύο τούτους τῆς ἐπιστήμης κλάδους εἰδικοί, εὐρίσκουσιν ἐν πολλοῖς ἀνόμοιον τὸν σωματικὸν τῆς γυναικὸς ὄργανισμὸν πρὸς τὸν τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρὸ παντὸς δύναται νὰ κριθῇ προσοχῆς ἄξιον εἶνε, ὅτι ἡ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνδρὸς ποσότης τυγχάνει κατὰ τι ὑπερτέρα ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἡ τῆς γυναικὸς κεφαλὴ ἐγκλείει. Εἰ καὶ δὲν ἀνήκει ἐμοὶ νὰ ἐξετάσω κατὰ πόσον τὸ μέτρον τῆς διανοητικῆς ἰσχύος ἔχει σχέσιν τινα πρὸς τὸ μέτρον τοῦ ἐγκεφάλου, ὅπως δὴ ποτε ὅμως τὸ φαινόμενον τοῦτο ἄγει τινα καὶ ἄκοντα εἰς τὸ νὰ παραδεχθῇ τοιαύτην ὑπόθεσιν ὡς μὴ ὅλως ἀνυπόστατον, ὑπόταν μάλιστα ἀνολογισθῇ, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν σωφρονιστῶν ὀδόντων στερεῖται ἡ γυνή.

Ἐν τούτοις ἐγὼ οὐδόλως ἤθελον διστάσει νὰ παραδεχθῶ ἀπόλυτον μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἰσότητα, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἠθικὰς αὐτῶν δυνάμεις, ἂν μὴ ἐκινδύνεον νὰ θεωρηθῶ εἰς ἄκρον φανατικὸς τῶν ἀδυνάτων προστάτης. Ἄλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ με ὅποιονδὴ ποτε κίνδυνον, τολμῶ νὰ μὴ ἀποκρύψω, ὅτι λόγον τῆς ὑπαρχούσης διαφορᾶς, ἂν ὑπάρχῃ, δὲν δύναμαι ν' ἀνέρω ἕτερον, εἰμὴ, ὅτι καὶ ὁ προορισμὸς τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κόσμῳ τυγχάνει ὅλως διάφορος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἡ γυνὴ κέκληται νὰ ἐκπληρώσῃ. Νομίζω δὲ, ὅτι καὶ ὁ νόμος, εἴτε γραπτὸς εἴτε ἄγραφος, ἐπὶ τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ἰδίου ἐκάστου τῶν φύλων προορισμοῦ εἰρίδεται μᾶλλον, διάκρισιν ποιούμενος μεταξὺ δικαιωμάτων τοῦ ἀνδρὸς καὶ δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς ἢ μὴ θεωρῶν ταύτην πρόσωπον, ἀλλὰ πρᾶγμα.

Ἰπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν οὐδεὶς κανὼν, οὐδεμία σύμβασις ἐβρύθμιζε

τὰς μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς σχέσεις, καθ' ἣν ὁ τύπος τῆς οἰκογενείας ἠγνοεῖτο, καὶ ἡ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων πρὸς οὐδένα ἠθικὸν ἀφῶρα σκοπὸν, ἀλλ' ὁ ὀδηγῶν ἕκαστον νόμος ἦσαν τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔμφυτα καὶ αἱ ἴδια ὁρμαί. Αἱ γυναῖκες ἀπετέλουν κοινὸν πάντων κτῆμα καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐκείνων ὡς ἴδιον ἀνεγνώριζον πατέρα, πρὸς ὃν ἐτύγχανον μᾶλλον ὁμοιάζοντα.

Κατὰ τὴν προϊστορικὴν ταύτην ἐποχὴν, ἡ τῆς γυναικὸς κατάστασις μικρὸν πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς παραλλάσσει. Ἀπηλλαγμένη ἡ γυνὴ πάσης ἀνωτέρας βουλήσεως, κτῆμα ἀλλὰ καὶ κυρία πάντων τῶν περὶ αὐτὴν ἀνδρῶν, συμβουλευέται αὐτοῖς περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ μετέχει τῶν ἔργων τῶν, οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας ἀπολειπομένη τούτων.

Τὴν κτηνώδη ταύτην τῆς κοινωνίας περίοδον διαδέχεται ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ οἰκογένεια μορφοῦται καὶ ὁ ἀνὴρ ἀποβαίνει κύριος ἐν αὐτῇ. Οὐδενὸς πολιτικοῦ θεσμοῦ ὑφισταμένου, ἐκάστη οἰκογένεια ὑπὸ ἰδίων διέπεται νόμων. Εἰς χεῖρας τοῦ ἀνδρὸς πᾶσα περιέρχεται ἐξουσία. Οὗτος καθίσταται νομοθέτης, δικαστὴς, ἱερεὺς, ἄρχων ἐνώπιον τῆς παντοδυναμίας τοῦ ἡ τῆς γυναικὸς προσωπικότης ἐκλείπει, καὶ ἡ σύζυγος, τὰ τέκνα, οἱ δοῦλοι εἰσὶν ἐξ ἴσου στοιχεῖα τῆς τοῦ συζύγου, πατρὸς καὶ κυρίου περιουσίας. Ὁ γάμος φέρει χαρακτῆρα συναλλάγματος ἀγοραπωλησίας, τοῦ ἀνδρὸς καταβάλλοντος τὸ τίμημα εἰς τὸν πατέρα τῆς κόρης, ἥτις μέλλει νὰ συζευχθῇ αὐτῷ. Οὐδόλως δὲ στερεῖται ὁ ἀγοραστής τοῦ δικαιώματος τῆς μεταπωλήσεως, ἀλλ' ἐν πάσῃ στιγμή δύναται νὰ ἐκποιήσῃ τὴν ἀγορασθεῖσαν ὅπως τῷ χρησιμεύσῃ ὡς σύζυγος, μεθ' ὅσης εὐκολίας ἀπαλλάσσειται ἡμιφθαρέντος σκεύους, ἅμα τύχῃ εὐτελοῦς τινος τιμῆματος. Ἡ γυνὴ θεωρεῖται μηχανὴ πρὸς τεκνοποιᾶν καὶ ὡς γνώμων τοῦ πλοῦτου ἐκάστου ἀνδρὸς χρησιμεύει ἢ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ποσότητος τοιούτων μηχανῶν. Ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν πολλῶν μία θεωρεῖται σύζυγος νόμιμος καὶ ταύτη αἱ λοιπαὶ καθήκον ἔχουσι νὰ ὑπηρετῶσι καὶ ὑπακούωσιν, εἰς τὸν κύκλον δὲ τῶν ὀφειλομένων ὑπηρεσιῶν ἀνήκει καὶ τὸ μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς τεκνοποιεῖν, θεωρουμένης μητρὸς ὅλων τῶν προϊόντων τῆς πολυτίμου ταύτης ὑπηρεσίας. Μὴ ἔχουσα προσωπικότητα ἡ γυνὴ, οὐδὲν ν' ἀποκτήσῃ δύναται, ἀλλὰ τὸναντίον περιέρχεται μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ ἀνδρὸς κτημάτων τοῖς κληρονομοῖς αὐτοῦ.

Κατόπιν ἀθροίσματα οἰκογενειῶν συνιστῶσι τὰς φυλάς καὶ ὁ κυβερ-

ων τὴν οἰκογένειαν θεσμὸς χρησιμεύει ὡς τύπος πολιτεύματος διέπον-
τος ἐκάστην φυλὴν. Τότε ἡ τῆς γυναικὸς κατάστασις μεταβάλλεται
ἐπὶ τὰ βελτίω. Ἐάνθεν πάσης ἐπιγείου ἐξουσίας, ἕστανται αἱ νόμοι τοῦ
Θεοῦ. Ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς θρησκείας περιέχεται τὸ δίκαιον, ἐν
αὐτοῖς κανονίζονται αἱ ἰδιωτικαὶ καὶ δημόσιαι τῶν ἀτόμων σχέσεις
καὶ ἀναγράφεται τὸ σύστημα τῆς κατὰ τοῦ ἐγκληματίου ποινῆς. Ὁ
πατὴρ τῆς οἰκογενείας ἀπόλλυσι τὴν ὑπερτάτην ἐν αὐτῇ ἐξουσίαν
εἰς ἀνωτέραν ὑποτασσόμενος βούλησιν, ἥτις εἶναι ἡ τοῦ πατρὸς τῆς φυ-
λῆς, τοῦ μονάρχου. Ὅτι ὁ πατὴρ ἦτο ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἀποβαίνει ὁ
μονάρχης ἐν τῇ φυλῇ, πᾶσαν συγκεντρῶν ἐν ἑαυτῷ ἐξουσίαν καὶ ἀνευ-
θύνως τὴν δικαιοσύνην διαχειριζόμενος. Ἡ γυνὴ ἀποσεύει τὸ ἀπόλυτον
τοῦ πατρὸς καὶ συζύγου κράτος, ὁ δὲ νόμος ὀρίζει καθήκοντα πρὸς αὐ-
τὴν, ὧν ὁ παρκατάτης ἐπισύρει τῶν Θεῶν τὴν ἄραν. Ὁ γάμος, καὶ τοι
σύμβασις ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως ἔτι διαμένων, προσλαμβάνει ἠθικόν τι
κῦρος, προστατευόμενος ὑπὸ τῶν θείων κανόνων, οἵτινες καὶ περὶ τῶν
μᾶλλον ἀποκρύφων μεταξὺ τῶν συζύγων σχέσεων περιλαμβάνουσιν. Ὁ
ἀνὴρ ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τῇ ἰδίᾳ γυναικί, ἀλλὰ τὰ καθήκοντα
ταῦτα οὐδὲν ἔχουσι, τὴν σήμερον ἔνοιαν. Τὸ ὠραῖον παρίσταται ὑπὸ
πολλὰς καὶ διαφόρους ἐν τῷ προσώπῳ τῆς γυναικὸς ὄψεις, ὁ δὲ ἀνθρώ-
πινος νόμος ἀποφεύγων νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν νόμον τῆς φύ-
σεως, παρέχει τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα μεθ' ὅσων δὴποτε γυναι-
κῶν ἀπολαμβάνει τῆς ἡδύτητος τῆς ἐρωτικῆς ἐξάψεως, ἀρκεῖ νὰ
ἀγαπᾷ, σέβηται καὶ τιμᾷ τὴν νόμιμον αὐτοῦ σύζυγον καὶ μὴ ἀποστερῇ
ταύτην παντὸς ὅτι ὁ δεσμὸς τοῦ γάμου τῇ ἐπιτρέπει νὰ ἀπαιτῇ.

Λυομένου τοῦ γάμου, θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς, ἡ χήρα προστατεύεται
ὑπὸ τοῦ νόμου, μὴ παρέχοντος τὴν ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας εἰς τοὺς
ἄρρενας κληρονόμους τοῦ ἐκλιπόντος, εἰμὴ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς περιθάλ-
ψεως καὶ προστασίας τῆς ἐπιζώσης συζύγου αὐτοῦ, ὀλίγον δὲ κατ' ὀ-
λίγον προβαίνων ὁ νόμος ἐπιτρέπει εἰς τὴν γυναῖκα τὴν κτῆσιν ἰδίας
περιουσίας, τὴν ὁποίαν πειρᾶται ν' ἀσφαλίσῃ κατὰ πάσης ἐνδεχομένης
ἀπωλείας ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ συζύγου, ἐπέρχεται δὲ χρόνος,
καθ' ὃν καὶ μερίδα ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ θανόντος δικαιούται ν' ἀ-
παιτῇ ἡ χήρα αὐτοῦ, ὁ δὲ γάμος τύπῳ μόνον εἶναι ἀγοραπωλησία.

Οὕτω, τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων, ἡ γυνὴ χειραφετουμένη, τείνει νὰ
τύχη ἴσων τῷ ἀνδρὶ δικαιωμάτων ἐν τοῖς κειμένοις τοῦ ἀστυχοῦ δι-
καίου. Ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν ἔτι χρόνων, ἡ γυνὴ κατέχει

βαθμίδα πολλῶ ἀνωτέραν ἐκείνης, ἐφ' ἧς παρὰ τοῖς λοιποῖς τῆς Ἀνατολῆς λαοῖς ἴσταται. Ὁ ἀνὴρ τιμᾶ καὶ σέβεται αὐτήν· διαμφοσθητῶν μιᾶς ὥραίας γυναικὸς τὴν κατοχὴν, ρίπτεται μετὰ λύσσης εἰς τὸν χαλεπώτερον τῶν ἀγῶνων καὶ ὑφίσταται τὰς ἐσχάτας τῶν θυσιῶν. Ὁ δεσμὸς τοῦ γάμου παρίσταται μὲν ὡς ἀγοραπωλησία καὶ αἱ παρθένοι καλοῦνται ἀλφεισθιοίαι, ὡς προσπορίζουσαι εἰς τοὺς πατέρας αὐτῶν βόας, τίμημα τῆς παρθευείας των, οὐχ' ἦπτον ὁμως ἡ καθιέρωσις τῆς μονογαμίας προσδίδει ἠθικὴν ἰσχὺν οὐ μικρὰν εἰς τὸν θεσμόν τῆς οἰκογενείας, ἐν τῇ ὁποῖα ἡ γυνὴ ἀποβαίνει ἀντικείμενον στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως. Ὁ Ἀχιλλεὺς θεωρεῖ ἄφρονα τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὅστις δὲν τιμᾶ τὴν ἰδίαν γυναικίκα, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς οὐδὲν εὐρίσκει πολυτιμώτερον τῆς ἐν γάμῳ ἐνώσεως, ὁπόταν παρακολουθῶσιν αὐτῇ ὁμόνοια καὶ ἔρωσ ἀμοιβαῖος.

Ἐν Ἀθήναις δύο τάξεις γυναικῶν ὑπάρχουσιν. Αἱ γυναῖκες τοῦ οἴκου καὶ αἱ ἐταῖραι. Ἐκεῖναι μὲν εἰς διαρκῆ ὑπόκεινται κηδεμονίαν, εἴτε τοῦ πατρὸς εἴτε τοῦ συζύγου, εἰς πᾶν τῆς ἡλικίας αὐτῶν ὄριον, ἀνήλικοι ὑπὸ τοῦ νόμου λογιζόμεναι, αὐταὶ δὲ ἴσης πρὸς τοὺς ἄνδρας τυγχάνουσιν ἐλευθερίας καὶ μετ' αὐτῶν διέρχονται τὸν βίον, συμμετέχουσαι τῶν πνευματικῶν ἀσχολιῶν καὶ ἡδονῶν των.

Ἡ γυνὴ τῆς οἰκίας, ἡ σύζυγος, ἡ πολιτίς βιοῖ κατάκλειστος ἐν τῷ γυναικωνίτῃ ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ οἴκου ἀπασχολουμένη καὶ τεκνοποιούσα· οὕτω δ' ἐκπληροῖ πληρέστατα τὸν προορισμὸν αὐτῆς καὶ τὸ πρὸς τὴν πόλιν καθήκον. Τὸν σύζυγον σὺρει ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἡ πολιτικὴ, ἡ οἰκογένεια οὐδὲν τῷ παρουσιάζει θέληγητρον, ὁ γάμος θεωρεῖται καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καθήκον λίαν βαρὺ. Ἡ πόλις ἔχει ἀνάγκην πολιτῶν, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀσφαλέστερον τοῦ νομίμου γάμου μέσον πρὸς αὐξήσιν καὶ συντήρησιν τοῦ πλήθους αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὁ νόμος ἐπιβάλλει τὸν γάμον καὶ θεωρεῖ προσβολέα τοῦ κοινῶ συμφέροντος τὸν ἄγαμον, ὅσον ἀφ' ἐτέρου τιμᾶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐγγάμου, ὑρίζων ταύτην προσὸν πρὸς κατοχὴν τῶν ἀνωτάτων ἀξιοματῶν. Ἀλλὰ τίς ἡ ἠθικὴ ἐπιβρόχῃ τῆς ἀναγκαστικῆς ταύτης πρὸς τὸν γάμον ὠθήσεως ἐπὶ τῆς τύχης τῆς γυναικὸς; Ἀναγνωρίζεται ταύτη ἡ μεγάλη ὑπηρεσία, τὴν ὁποῖαν προσφέρει τῇ πολιτείᾳ τεκνοποιούσα, ἐπιτάσσεται ἡ μὲρφωσις καὶ βελτιωσις αὐτῆς, ὅπως φθάσῃ εἰς σημεῖον ἀναπτύξεως ἴσης πρὸς τὴν τοῦ ἰδίου συζύγου; Οὐχί! Ἡ σύζυγος οὐδεμίαν ἠθικὴν ἡδονὴν παρέχει τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, βιοῦσα ἐν τῇ μονώσει καὶ τῇ σιγῇ τοῦ

γυναικωνίου, ὃν δὲν καταλείπει εἰμὴ ὅπως πορευθῆ εἰς ἱεράν τινα τελετήν, πρὸς τοὺς ἐγγυτάτους μόνον τῶν συγγενῶν της ἀναστρεφομένη καὶ πάσης ἐστερημένη μαθήσεως, ἀπομένει ὄργανον ὠραῖον τάξεως ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἰσχυροποιήσεως τῆς πολιτείας.

Ὅτι ἐν τῷ συζύγῳ δὲν δύναται ν' ἀνεύρῃ ὁ ἀνὴρ, παρέχει εἰς αὐτὸν ἡ ἑταίρα, ἡ μέτοικος ἢ δούλη ἐκείνη, ἥτις ποικίλων γνώσεων μεταλαβούσα καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἔθισθεῖσα ἐλευθεριότητι, κατέχει τὴν δύναμιν νὰ τέρπῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς ἡδύνηι τὰς ἐξάψεις τοῦ σώματός του. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἑταίραν ὁ νόμος οὐδεμίαν παρέχει προστασίαν ἢ ἀσφάλειαν, ἐνῶ τὸναντίον προνοεῖ περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς συζύγου, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ φύσει ἀνίσχυρον, ὅπως ἀφ' ἐαυτῆς τὰ προστατεύσῃ. Ἡ διαρκὴς κηδεμονία, εἰς ἣν ὑπόκειται, δὲν τῇ ἀφαιρεῖ τὴν προσωπικότητα, ἀλλὰ φέρει χαρακτηριστῆρα προνομίου ἀσφαλιστικοῦ τῶν συμφερόντων της. Ἔχει μερίδα ἐν τῇ πατρικῇ κληρονομίᾳ καὶ πλήρη κυριότητα ἐπὶ τῶν ἔδνων, τῆς προικὸς δηλονότι, ἥτις ὑπὸ τοῦ συζύγου διδομένη περιέρχεται αὐτῇ.

Κατὰ τὴν σπαρτιατικὴν νομοθεσίαν, ἡ τῆς γυναικὸς ἀνατροφή εἰς τὴν σωματικὴν αὐτῆς ἐνίσχυσιν μᾶλλον ἀφορῶσα κατ' ὀλίγον διαφέρει ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἀνὴρ λαμβάνει. Ἡ γυνὴ ἀνδρικὸν φέρει ἔνδυμα μέχρι τῆς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συζύγου εἰσόδου καὶ τοσαύτης τυγχάνει ἐλευθεριότητος, ὥστε ἡ αἰδώς, ἡ αἰωνία αὕτη τῆς γυναικὸς προστατίς, διατελεῖ ἄγνωστος ἐν τῇ πρωτοτύπῳ τῆς Σπάρτης κοινωνίᾳ. Ἐν τούτοις ὁ γάμος ἐπιβάλλεται ὡς σχέσις ἱερὰ, κατηγορία δ' ἐπὶ ἐγκλήματι ἀπαγγέλλεται κατὰ τοῦ μὴ ἐγκαίρως εἰς γάμον ἐρχομένου.

Ὁ βίος εἶνε δημόσιος· ὁ ἀνὴρ ἐκτὸς τοῦ οἴκου εὐρίσκει πᾶν ὅ,τι αἱ ἕξεις καὶ ἡ φιλοδοξία του ἀπαιτοῦσιν, ἡ δὲ γυνὴ καίτοι μὴ ἐνεργῶς τῶν κοινῶν μετέχουσα, πλείω ὑπ' αὐτῶν ἀπασχολεῖται ἢ ὑπὸ τῶν πρὸς τὴν οἰκογένειαν καθηκόντων καὶ αἰσθημάτων της.

Τοιαύτη περίπου ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάστασις τῆς γυναικὸς. Αὕτη μακρὰν τῆς πολιτείας διατελοῦσα, κατέχει ἐν τῷ οἴκῳ θέσιν ἐπιμελητοῦ καὶ ὁδηγοῦ, καὶ ἴσταται παρὰ τὸν ἄνδρα, ὑποκειμένη μὲν αὐτῷ, οὐχ' ἥπτον ὅμως τηροῦσα πλήρη καὶ σεβαστὴν τὴν ἰδίαν προσωπικότητα καὶ ἱκανῶν ἀπολαμβάνουσα δικαιωμάτων. Ἡ μονογαμία πρὸς δὲ καὶ ἡ προῖξ μαρτυροῦσι τρανῶς ὁποίαν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κόσμῳ βελτίωσιν ὑπέστη ἡ θέσις αὐτῆς.

Τῇ Ῥώμῃ ἀπέκειτο ἡ τιμὴ νὰ γίνῃ ἡ πατρίς τῆς ἐντελεστέρας νο-

μοθεσίας, ἣτις σήμερον ἔτι οἷα ὀλίγα τῶν ἔθνῶν διέπει καὶ ὡς βάσις καὶ τύπος εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας ἐχρησίμευσε. Πολλὰς περιόδους ἐν τῷ καταρτισμῷ ταύτης δύναται τις νὰ διακρίνη, καθ' ἃς ἐπίσης διαφόρως ἢ τῆς γυναικῶς κατάστασις ὀρίζεται, ἀλλ' ἡ τοσοῦτον λεπτομερῆς κατὰ τὰς καὶ ἔρευνα μόνον ἐν τόμῳ ὀγκώδει ἡ δύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ. Γράφων ἐπὶ τῇ ὑπερβολικῇ ἐλπίδι νὰ συγκαταθῶ τὴν εὐμενῆ τῶν ἀναγνωστῶν μου προσοχὴν ἐπὶ βραχὺ χρόνον διάστημα, εἰς τὰ κύρια θέλω ἵστασθαι, παρερχόμενος τὰς ἀπείρους ἐκείνας λεπτομερείας καὶ μεταβολὰς τῶν εἰς τὴν γυναῖκα ἀφορωσῶν ῥωμαϊκῶν διατάξεων.

Ἡ ἀρχαία Ῥωμία εἰς ταπεινοτέραν τῆς Ἑλληνίδος διατελεῖ ἐν τῷ οἴκῳ θέσιν, προσφιλεῖ αὐτῇ ἔχουσα ἔργα τὸ νῆθαι καὶ ὑφαίνειν τὰ τῆς οἰκογενείας χρεῖώδη, καθήκον δὲ ἱερὸν τὸ παρέχειν τῇ πατρίδι στρατιώτας. Ὁραῖον εἰκόνα Ῥωμαίας οἰκοδεσποίνης δίδει ὁ Ὀβίδιος ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῶν μεταμορφώσεων, παριστῶν τὴν Λουκρητίαν μέσῳ κύκλου θεραπαινίδων, ὑφαίνουσαν τῇ συνεργασίᾳ τούτων τὸν στρατιωτικὸν τοῦ συζύγου τῆς μανδύαν εἰς ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Ῥουτούλων ἀποδημοῦντος.

Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀπολύτως καὶ ἀνευθύνως ἄρχει ὁ πατήρ, κτήτωρ τῆς τε περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν συνιστῶντων αὐτὴν μελῶν. *Pater familias appellatur, qui in domo dominium habet*, λέγει ὁ Οὐλπιανός. Ἡ γυνὴ ὑπόκειται εἰς κηδεμονίαν διαρκῆ καὶ τοσοῦτον αὐστηράν, ὥστε ἡ προσωπικότης αὐτῆς ἐκλείπει. Ἄγαμος οὐσα θέλησιν ἔχει τοῦ πατρὸς τὴν θέλησιν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συζύγου κατόπιν μεταβαίνουσα δι' ἐκείνου ἐκπροσωπεῖται. Οὐδὲ νὰ συναλλαχθῇ, οὐδὲ νὰ ὑποχρεωθῇ, οὐδὲ νὰ ἀποκτήσῃ, οὐδὲ νὰ διαθεσῇ ἐπιτρέπεται αὐτῇ, ἄνευ τῆς ἀπαραιτήτου τοῦ κηδεμόνος συναίνεσεως. Μόναί αἱ Ἐστιάδες ἐξαιροῦνται τοῦ βαρέως τῆς κηδεμονίας ζυγοῦ.

Ὁ πατήρ δὲν ἀποβάλλει τὴν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς ἐξουσίαν εἰμῆ ῥητῶς ταύτης παραιτούμενος, εἴτε διὰ χειραφεσίας εἴτε διὰ μεταβιβάσεως εἰς τὸν σύζυγον τῆς ὑπέξουσιου. Ἐν ἡ περιπτώσει ταιαύτη μεταβιβάσεως δὲν λάβῃ χώραν, ὁ πατήρ ἔχει τὸ παράγγελμα *de liberis*, δι' οὗ ἐν πάσῃ στιγμῇ δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τῆς θυγατρὸς παρὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς. Τοῦ πατρὸς δὲ καὶ τοῦ συζύγου ἐκλιπόντων, ἡ γυνὴ περιέρχεται ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐξ ἀρρενογονίας συγγενῶν. Ἀλλὰ τὴν ὑπερμετρον αὐτὴν τοῦ νόμου αὐστηρότητα τείνουσι νὰ μετριάσωσι τὰ ἔθιμα,

ὄν τῷ χρόνῳ δὲ παραλλήλως τῷ αἰσθητῷ δικαίῳ μορφοῦται τὸ δίκαιον τῶν Πραιτέρων.

Κατὰ τὴν δωδεκάδελτον ὁ πατὴρ διατίθησιν αὐτοβούλως πρὸς οὐδὲν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ὑποχρεούμενος νὰ καταλίπη τι. Ἄλλ' ὁ Πραιτέρω ἐξανίσταται κατὰ τοῦ ὄγκου τῆς ἀστόργου ταύτης αὐθαιρέσιας καὶ θεωρῶν, ὅτι ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις ἱερὰς, ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ πατρὸς ῥητὴν τοῦ τέκνου ἀποκλήρωσιν καὶ χορηγεῖ εἰς τὴν θυγατέρα, ἀλόγως παραλειφθεῖσαν, τὴν *contra fabulas* καὶ τὸ παράγγελμα *quorum bonorum*. Συνάμα δὲ καταργεῖ πᾶσαν μεταξὺ ὑπέξουσίων καὶ χειραφέντων ἢ ὑπάνδρων θυγατέρων διάκρισιν ἐν τῇ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίᾳ τοῦ πατρὸς, ἀφ' ἧς τὸ αὐστηρὸν δίκαιον ἀπέκλειε τὰς ἐξεληθούσας τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, μέχρις οὗ διὰ τῆς 118ης Νεαρᾶς ἀποκαθίσταται τελείως ἡ δυνάμει ἐξ αἵματος συγγενείας διαδοχὴ, βλάσεως ταύτης θεωρουμένης τῆς γεννήσεως.

Ὁ γάμος δὲν ἐπιφέρει ταῦτὰ πάντοτε ἀποτελέσματα. Ὅτε μὲν μεταξὺ τοῦ πατρὸς τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ συζύγου συνάπτεται ἡ *conventium manus*, αὕτη ὑπεισέρχεται εἰς τὴν ἀπόλυτον τοῦ συζύγου ἐξουσίαν, θυγάτηρ τούτου θεωρουμένη καὶ ἀδελφὴ τοῦ τέκνου τῆς, οὕτω δ' ἐν συνεχείᾳ τῆς πρώτης ὑπὸ τὸν πατέρα μηδαμινότητος, ἐξακολουθεῖ στερουμένη ἰδίας προσωπικότητος καὶ πρὸς ἐπιχείρησιν οὐδεμιᾶς νομικῆς πράξεως ἰκανὴ οὔσα. Συνεπῶς οὐδὲ περιουσίαν ἰδίαν νὰ ἔχη δύναται, οὐδ' ἐπὶ τῆς προικὸς τῆς δικαίωμα τι· ὁ ἀνὴρ ἀποκτᾷ πᾶν ὅ,τι αὐτῇ φυσικῶς ἀνήκει. Ὅτε δὲ ἡ ταιαύτη σύμβασις ἐκχωρήσεως τῆς πατρικῆς ἐξουσίας εἰς τὸν σύζυγον δὲν συνάπτεται, πᾶν ἐπὶ τῆς προικὸς καὶ λοιπῆς τῆς γυναικὸς περιουσίας δικαίωμα διαμένει εἰς τὸν πατέρα.

Ἡ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συζύγου διατελοῦσα γυνή, κληρονομεῖ τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ κληρονομεῖται ὑπὸ τούτων ὡς ἀδελφὴ, μὴ ἔχουσα κατιόντας, ἀλλ' ἐκ πλαγίου συγγενεῖς μόνον καὶ ἀποκλειομένη παρ' ὄλων τῶν ἐξ ἀρρενογονίας συγγενῶν, οὕτινος δήποτε βαθμοῦ. Ἄλλ' ἡ βάρβαρος αὕτη διάταξις, ἡ ἐξευτελιζούσα καὶ ὡς μηδὲν λογιζομένη τὴν ἱεράν τῆς μητρὸς πρὸς τὸ τέκνον σχέσιν, ἣτις ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ ὑπῆρξε σεβαστή, ἔδει νὰ καταπέσῃ. Ὁ Ῥωμαῖος, αὐτὸς ὁ ἄγριος πολεμιστῆς περιεφρόνει τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἐσέβητο καὶ ἠγάπα τὴν μητέρα. Κατέπεσε λοιπὸν ἡ ἄστοργος διάταξις ἀκυρωθεῖσα διὰ τοῦ Τερτιλλιανοῦ δόγματος, καθ' ὃ ἡ μήτηρ προηγείται παντὸς ἐξ ἀρρε-

νογονίας συγγενοῦς ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν τέκνων τῆς. Εἰς συμπλήρωσιν δὲ τούτου τὸ Ὀρλιτιανὸν δόγμα προτιμᾷ τὰ τέκνα ἐν τῇ κληρονομίᾳ τῆς μητρὸς ἀπὸ πάντας τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς αὐτῆς. Κατόπιν δὲ ὁ μέγας τῶν γυναικῶν προστάτης, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἴσῃν τοῖς ἀδελφοῖς παρέχει εἰς τὴν μητέρα μερίδα ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ θνήσκοντος τέκνου, ἐν συνδρομῇ δὲ μετὰ τοῦ πατρὸς τὸ ἡμισυ.

Ἡ γυνὴ ὑπαχθεῖσα εἰς τοῦ συζύγου τὴν ἐξουσίαν, κληρονομεῖ τοῦτον ὡς θυγάτηρ, μείνασα ὅμως ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς, οὐδεμιᾶς δικαιούται μοίρας ἐν τῇ τοῦ συζύγου κληρονομίᾳ. Ὁ Πραιτὼρ ζητήσας νὰ ἐπιφέρῃ τροποποιήσιν τινα ἐπὶ τὸ ἥπιώτερον τῆς διατάξεως ταύτης προτιμᾷ τὴν σύζυγον ἀπὸ τὸν δημόσιον θησαυρὸν, ὡσάκις ὁ ἀνὴρ ἀποθνήσκει ἀδιάθετος καὶ ἄνευ νομίμων κληρονόμων. Διὰ τῆς 117ης δὲ Νεαρᾶς χορηγεῖται εἰς τὴν ἐνδεῆ καὶ ἄπρικοιν χήραν προνομιοῦχος μῦρα ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ θνήσκοντος συζύγου, μεθ' ὁποιαυδὴποτε ἂν συντρέχῃ συγγενῶν, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ δύναται ν' ἀπολέσῃ ταύτην.

Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἢ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἀπόλυτος τοῦ πατρὸς καὶ συζύγου ἐξουσία ἐξασθενεῖ, ὁ δὲ νόμος ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς μεγάλης τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίας, ἀναγνωρίζει τῇ γυναικὶ ἰδίαν προσωπικότητα καὶ πάντα τὰ ταύτῃ παρομαρτοῦντα δικαίωματα. Ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ Πάπιος Ποππαῖος νόμος καταργοῦσι τὴν τοῦ συζύγου κηδεμονίαν ἐπὶ τῆς αὐτόχθονος μητρὸς τριῶν τέκνων καὶ τῆς ἀπελευθέρως, μητρὸς τεσσάρων, παρέχεται δ' οὕτω αὐταῖς τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσιν ἰδίαν περιουσίαν καὶ νὰ διαθέτωσι ταύτην αὐτοβούλως εἴτε ζωῇ εἴτε θανάτῳ. Ἐντελῶς δὲ καὶ ἄνευ ὄρου τινος ἢ ἐπὶ τῆς γυναικὸς κηδεμονία τοῦ συζύγου καταργεῖται ἐπὶ Κλαυδίου.

Ἡ νόμιμος ἔνωσις, στοιχεῖον ἀπαραίτητον ἔχει τὴν προῖκα καὶ διὰ ταύτης διακρίνεται ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ νόμῳ ἀπὸ τῆς παλαλαιας. Ἐπὶ δημοκρατίας, ἢ τῆς προικὸς κυριότης, συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἀνήκει εἰς τὸν σύζυγον, δυνάμενον νὰ διαθέτῃ ταύτην καὶ τοσοῦτον ἰσχυρὸν ἀποβαίνει τὸ δικαίωμα τοῦτο, ὥστε ἔχει κατὰ τῆς συζύγου ἀγωγὴν ἐν ἣ περιπτώσει αὕτη ἀφαίρεση τι τῶν προικῶν. Ἐπὶ βασιλείας τοῦ Αὐγούστου ὅμως ὁ Ἰούλιος νόμος τίθησιν ὄριον εἰς τὸ ἀπόλυτον τοῦτο τοῦ συζύγου ἐπὶ τῆς προικὸς δικαίωμα καὶ ἀπαγορεύει τὴν διάθεσιν προικῶν ἀκινήτου, ἄνευ ῥητῆς τῆς συζύγου συναινέσεως. Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲ ἀκόμη περαιτέρω προβαίνων ἐν τῇ ἐξασφαλίσῃ τῆς προικῶς

περιουσίας, οὐδὲ τὴν συναίνεσιν τῆς συζύγου ἀποδέχεται πρὸς ἔγκυρον προικίφου ἐδάφους ἐκποίησιν, ἀλλὰ γενικῶς ἀπαγορεύει ταύτην, χορηγεῖ δὲ προσέτι ὑποθήκην προνομιοῦχον ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τοῦ ἀνδρός, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ κινήτου τῆς προικὸς μέρους. — Ἄλλ' ἡ γυνὴ πλὴν τῆς προικίφας περιουσίας κέκτηται καὶ ἰδίαν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα παρὰφερνα, ἐφ' ἧς πλήρη ἔχει κυριότητα, δυναμένη κατὰ βούλησιν νὰ διαθέτῃ αὐτήν. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας εἰς τοσοῦτον φθάνει ἡ μεταξὺ τῶν συζύγων διάκρισις περιουσιῶν, ὥστε δίδεται εἰς τὸν ἄνδρα ἡ ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου νόμου ἀγωγή διὰ βλάβην, ἣν ἡ σύζυγός του ἐπήνεγκεν εἰς κοσμήματα αὐτοῦ δανεισθέντα ταύτῃ πρὸς χρῆσιν.

Ἡ γάμφ ἔνωσις, μεθ' ὧν καὶ ἂν περιβληθῇ ἐγγυήσεων, σπανίως ἀποδεικνύει ἀληθεῖς τὰς προσδοκίας τῶν συζύγων. Μάτην ὁ ἀνὴρ ὑπισχνεῖται, ὅτι εἰς σάρκα μίαν ἔσεται μετὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς καὶ ὁ θεὸς τοῦ Ἰησοῦ λόγος προδίδει τὸν εὐγενέστατον καὶ ἱερότερον χαρακτῆρα εἰς τοῦ γάμου τὸ συνάλλαγμα. Οἱ συνάπτοντες αὐτὸ εἰσὶ διακεκριμένοι τὴν σάρκα καὶ τὴν ψυχὴν, οὐδεὶς δὲ νόμος ἢ συμβόλαιον δύναται νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ εἰς πραγματικὴν ἐνότητα. Ὅθεν ἐπέρχεται πολλάκις σημεῖον χρόνου, καθ' ὃ ἀναπόφευκτος καὶ σωτηρία καθίσταται ἡ διάλυσις τῆς πρὸς συμβίωσιν καὶ κοινωνίαν θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου συμβάσεως, τοιοῦτον δὲ δικαίωμα, κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Ῥώμης χρόνους, τῷ ἀνδρὶ μόνῳ παρέχει ὁ νόμος. Οὗτος δύναται ν' ἀποπέμπῃ τὴν σύζυγόν του, ὅποταν τυχὸν ἀπαρέσκῃ αὐτῷ ἢ περαιτέρω μετ' αὐτῆς συμβίωσις ἢ καθίσταται αὕτη ἔνοχος ὀρισμένων τινῶν ἐγκλημάτων. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη μονομερὴς παραχώρησις μέσου ἀπολυτρώσεως ἐκ δεσμοῦ ἀτυχοῦς καὶ ἄλογος καὶ ἄδικος ἦτο. Πολλῷ μᾶλλον τῇ γυναικὶ ἀρμόζει τὸ τοιοῦτον προνόμιον, λέγει ὁ Montesquieu, καθότι ὁ ἀνὴρ, κύριος ἐν τῷ οἴκῳ, ἔχει ἄπειρα μέσα ὡς ὀδηγῆ καὶ συκρατῆ τὴν γυναῖκα εἰς τὰ ἐκυτῆς καθήκοντα, ἐνῶ ἡ γυνὴ τί δύναται ἀπέναντι συζύγου βαρβάρου καὶ παραβάτου πασῶν τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεων;

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην συνειδὼς ὁ νομοθέτης, περὶ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας, χορηγεῖ εἰς τὴν γυναῖκα ἐπίσης τὸ δικαίωμα τοῦ αἰτεῖν διαζεύξιν. Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲ, συμπληρῶν διὰ τῆς 117ης Νεαρᾶς τὸν Θεοδοσίον κώδικα, ἀναφέρει ῥητοῦς διαζεύξεως λόγους, ὧν μὴ ὑφισταμένως ἀπαγορεύει ταύτην.

Ἄλλ' ἡ τῶν ἠθῶν ἀξάνουσα ἀκολασία καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἐπίτασις

τοῦ βδελυροῦ τῆς μοιχείας ἐγκλήματος, καθιστῶσι τὸ διαζύγιον τοσοῦτον κακὸν φάρμακον, ὥστε ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος θεωρεῖται ἢ μὴ χρῆσις αὐτοῦ. Οὕτω παρίσταται εἰς τὸν νομοθέτην ἢ ἀνάγκη, ὅπως λάβῃ πρόνοιαν περὶ ἐξασφαλίσεως τῆς προικὸς ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου διαζυγίῳ, καὶ δίδει εἰς τὸν προικοδότην ἢ τὴν σύζυγον τὴν ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως ἀγωγὴν, οἷαν κατὰ τὸν τύπον αὐτῆς ἐγένετο ἢ περὶ προικὸς συμφωνία, ἄλλως χορηγεῖ τὴν *actio rei uxoriae*. Διὰ τῶν ἀγωγῶν τούτων ἐπιδιώκεται ἢ ἀπόδοσις τῆς προικὸς, ἐν ᾗ καταστάσει παρελήφθη.

Ὁ Ῥωμαϊκὸς νόμος ἀρνεῖται κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν γυναῖκα τὸ δικαίωμα τῆς υἰοθεσίας, διότι αὕτη θεωρεῖται ἀπομίμησις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὴν ὅποιαν ἐπίσης ἀδυνατεῖ νὰ ἐξασκήσῃ ἡ γυνή. Ἄλλ' ἐν ἔτει 291 ἐπιτρέπεται εἰς τὴν ἀπολέσασαν τὰ φυσικὰ αὐτῆς τέκνα μητέρα ἢ υἰοθεσία τέκνων ξένων, ὡς μέσον παραμυθίας. Ὁ Λέων δὲ μεταρρυθμίσας τὴν διάταξιν ταύτην, χορηγεῖ ἀπόλυτον πρὸς υἰοθεσίαν δικαίωμα εἰς πᾶσαν γυναῖκα, εἴτε ὑπανδρον εἴτε μὴ.

Ἐπίσης μέχρι τοῦ 390 μ. Χ. ὁ Ῥωμαϊκὸς νόμος στερεῖ τὴν μητέρα τοῦ δικαίωματος τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρφανοῦ πατρὸς τέκνου τῆς ἐπιτροπείας, ἀντιπράττων οὕτως εἰς τὸν νόμον τῆς φύσεως, ὅστις δὲν εὔρε πιστότερον τοῦ τέκνου φύλακα καὶ προστάτην ἕτερον τῆς μητρός. Διάταξις τις ἀφορῶσα τὴν χήραν, ἣτις προβαίνει εἰς τὴν σύναψιν νέου γάμου, φαίνεται μοι ἐξ ἴσου περιέργως ὅσον ἄδικος. Ἡ διάταξις αὕτη ἀπαγορεύει τῇ χήρᾳ, ἐπὶ ποινῇ ἀπωλείας πάσης σχεδὸν τῆς περιουσίας αὐτῆς, παρουσίας καὶ ἐλπίζομένης, νὰ συνάψῃ γάμον ἐντὸς τοῦ πρώτου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου ἔτους. Λόγοι δὲ τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης προβάλλονται, ἀφ' ἐνὸς μὲν, ἢ πρόληψις συγχύσεως τῆς γονῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἢ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεταστάντος συμβίου ὀφειλομένη εὐλάβεια. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ εἰς οὐδὲ ὁ ἕτερος τῶν λόγων τούτων δύναται νὰ κριθῆ ἄρκετὰ σπουδαῖος, τοσοῦτω μᾶλλον, καθόσον τὸ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεταστάντος συζύγου σέβας ἔσται πολλῶ γνησιώτερον ὑπὸ τὰς ἐγγυήσεις τοῦ νομίμου γάμου. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ὑφίσταται ἔτι παρ' ἡμῖν σήμερον ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητός τοῦ γάμου, καταργηθεισῶν διὰ τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου τῶν χρηματικῶν ποινῶν. Φρονῶ, ὅτι πλείστων ἀβρῶν χερῶν τὴν μυχιαιτάτην ἐκφράζω εὐχὴν, κηρυττόμενος ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς ὑπερβολικῶς αὐστηρᾶς ταύτης διατάξεως, τῆς ἀποστερούσης τοῦ μόνου παραμυθίας μέσου τὴν νέαν γυναῖκα, καθ' ἣν

στιγμὴν ἀκριβῶς, ἡ καρδία αὐτῆς ὑπὸ τῆς θλίψεως καὶ τοῦ πόνου τοσοῦτον εὐαίσθητος καθίσταται, ὥστε μόνον ἡ ταχίστη τοῦ ἀπολεσθέντος ἀναπλήρωσις δύναται νὰ διαλύσῃ τὸ ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς εὐτυχίας της ἐπελθὸν σκότος.

Ἡ ἐπικρατοῦσα πεποιθήσις, ὅτι ἡ γυνὴ ἀσθενῆ καὶ εὐάλωτον ἔχει τὴν βούλησιν, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἔτι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔκδοσιν πολλῶν δογμάτων, δι' ὧν θωρακίζεται ἡ περιουσία αὐτῆς κατὰ πάσης τοῦ συζύγου ἐπιθέσεως, θεωρουμένης ἀκύρου τῆς ὑπὲρ τοῦτου ἀναδοχῆς οἰουδῆποτε χρέους. Ἐπὶ Κλαυδίου δὲ διὰ τοῦ Βελ. λειαιείου δόγματος, ἡ ἀκυρότης ἐπεκτείνεται εἰς πᾶσαν ὑπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίου χρέους ἀναδοχὴν. Οὕτω δὲ μόνον δι' ἰδίας ὑποχρεώσεις θεωρεῖται νομίμως ἐνεχομένη ἡ γυνή.

Τοιαύτη ἡ ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ νόμῳ βαθμιαία τῆς γυναικὸς πρόοδος ἐν τῇ ἀποκτήσει ἀστυκῶν δικαιωμάτων. Οὗτος παύει νὰ θεωρῆ μόνον αὐτῆς προορισμὸν τὸ ἐνισχύειν τὴν πολιτείαν διὰ τῆς τεκνοποιήσεως, ἀναγνωρίζει αὐτῇ ἰκανὴν διανοητικὴν δύναμιν, ὅπως τῇ παράσχῃ ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὸ πρόσωπον καὶ τὴν περιουσίαν της ἀφορῶσαν σχέσιν, τοῦ γάμου βάσις ὀρίζεται ἠθικοῦ τινος σκοποῦ ἡ ἐκπλήρωσις μᾶλλον ἢ τοῦ εἶδους ἡ διαιώνησις, καὶ ἡ σύζυγος δὲν ἔχει καθήκοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ δικαιώματα, μετέχουσα ὅλων τοῦ ἀνδρὸς τῶν τιμῶν καὶ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ἀκολουθοῦσα. Ἡ νῆα τοῦ Χριστοῦ θρησκεία παρίσταται διώκτης ἀμείλικτος πάσης τῆς ἰσότητος προσβολῆς. Οὐκ ἔν, ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ μέγας τῆς ἀνθρωπότητος ἀναμορφωτῆς καὶ διδασκαλὸς κηρύσσει πλήρη μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἰσότητα καὶ καταδικάζει τὸν νομικὸν τῆς γυναικὸς θάνατον· μεγίστη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἐπιρροή τῶν θείων αὐτοῦ διδαγμάτων.

Οὐχ' ἦττον ὁμοῦς αὐτὸς ὁ Χριστιανισμὸς δίδει ἀφορμὴν εἰς νέον πῶλεμον ἐξοντώσεως κατὰ παντὸς ὁμοίου τῆς λαϊκῆς ἀμαρτωλῆς, ἥτις τῇ συμβουλῇ τοῦ εὐφυοῦς, ἀλλ' ἔρποντος τοῦ οὐρανοῦ πατρὸς ἐχθροῦ πεισθεῖσα, κατεβρόχθισε τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἁγίων πατέρων τὰ δόγματα τοῦ διδασκάλου των παρερμηνεύοντες θεωροῦσι τὴν γυναικίαν ὄργανον πειρασμοῦ, τὴν παρουσίαν αὐτῆς τὰ πάντα μολύνουσαν, καὶ ζητοῦσι τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀσκητισμοῦ, ἵνα μὴ ἔρημος κατοίκων ἀπομείνῃ ὁ κῆπος τοῦ παραδείσου καὶ πληρωθῇ ἡ ἄβυσσος τῆς κολάσεως.

Εἰς πολλὰ τοῦ κανονικοῦ δικαίου κείμενα, ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς γυναικὸς ὑπεροχὴ μετὰ θαυμαστῆς ὑποστηρίζεται δυνάμει, εἰς τοιοῦτον δὲ ὑπερβολῆς σημεῖον φθάνει τὸ κατὰ τῆς γυναικὸς μῖσος, τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ὥστε ἐν τινι συνόδῳ τῆς Γαλλίας μετὰ σοβαρότητος ἐρευνᾶται τὸ μέγα ζήτημα ἂν αἱ ἀπόγονοι τῆς Εὐᾶς ἔχουσι ψυχὴν. Ἄγνοῶ ὅποιον ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα τῆς ἐργασίας τῶν ἀγίων ἐκείνων συνοδικῶν, ἀλλὰ τότε βεβαίως μόνον ἡ λογικὴ αὐτῶν ἀρτιότης δύναται νὰ σωθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἂν ἐπὶ τέλους ἀνεγνώρισαν τὴν ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν, ὅτι ὁ φανατισμὸς, ὅσῳ εὐγενῆς ἂν ᾖ ἡ ἐμπνέουσα αὐτὸν ἰδέα, ἄγει πάντοτε εἰς παραφοράς καὶ ὑπερβολὰς παραλόγους. Ἄλλ' ἀγῶν τοσοῦτω ξένος πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πνεύματος τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, οὐδὲν νὰ παρεμβάλλῃ πρόσκομμα ἠδυνήθη εἰς τὴν εὐρυσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς νομικῆς τῆς γυναικὸς ἀπελευθερώσεως.

Πλὴν τῆς ἐμφανίσεως τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, γεγονὸς τὰ μάλιστα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς γυναικὸς συντελέσαν εἶνε ἡ εἰσβολὴ τῶν γερμανικῶν μελῶν, ὧν τὰ ἔθιμα σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς νέας θρησκείας συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ ἀπετέλεσαν οὕτω τὸ Γερμανορωμαϊκὸν δίκαιον, διαδεχθὲν τὸ Ῥωμαϊκόν.

Παρὰ Γερμανοῖς τὸ πρόσωπον τῆς γυναικὸς θεωρεῖται ἱερόν· ἐνώπιον αὐτῆς κλίνει μετ' εὐλαθείας ὁ ἀνὴρ, ἔχων ὡς ἀξίωμα, ὅτι ἄνευ τῆς ὠραίας ταύτης συντροφου, ὁ βίος ἤθελεν εἶσθαι ποιηὴ δυσφόρητος. Τιμὴ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰς γυναῖκας, εἶνε τὸ ἐμπνέον σύμβολον ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν καὶ τῶν πανηγύρεων. Ἡ πρὸς τὸ ἀσθενές ὅσῳ εὐγενές φύλον εὐνοία τῶν Γερμανῶν, σημεῖον μεγίστης ἠθικῆς ἀναπτύξεως, ἀποτελεῖ κατόπιν ἐν τῶν κυριωτέρων τοῦ Γερμανορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ στοιχείων.

Κατὰ τὰ γερμανικὰ ἔθιμα, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄλω ἀνάμοστον αὐτοῖς ὄνομα: *νόμοι βαρβάρων*, ἡ γυνὴ ἔχει *sui juris*, εἰς δὲ τὸν κηδεμόνα αὐτῆς ἐπιβάλλεται τὸ καθήκον νὰ τῇ παρέχῃ προστασίαν καὶ τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ εἰς ὠρισμένας τινὰς πράξεις, δι' ἃς δὲν τῷ ἐπιτρέπεται νὰ παρίσταται αὐτοπροσώπως. Ὁ Λομβαρδικὸς νόμος διατάσσει, ἵνα πᾶσα γυνὴ ἔχῃ κηδεμόνα, ἐλλείψει δὲ πατρὸς, συζύγου ἢ συγγενῶν ἐξ ἀξίονογονίας κηδεμῶν αὐτῆς θεωρῆται ὁ βασιλεὺς. Ὁ κανὼν οὗτος καθ' ὅλον τὸν μέσον αἰῶνα ἐτηρήθη ἐν Εὐρώπῃ, ἂν δὲν ἀπατώμαί δὲ ὑφίσταται ἔτι ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη κηδεμονία, ἡ ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτουμένη, οὐδόλως ἐξαλείφει τὴν προσωπικότητα τῆς γυναικὸς ὡς παρὰ Ῥωμαίους, τὸναντίον μάλιστα καθιεροῦται πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ πληρεστέραν ἐνάσκησιν τῶν δικαιωμάτων της. Τοσούτῳ δὲ βέβαιον εἶνε, ὅτι τοιαύτην ὁ νόμος εἰς τὴν κηδεμονίαν τῆς γυναικὸς ἀπέδιδεν ἔννοιαν, ὥστε, τοῦ χρόνου προϊόντος, αὕτη καταντᾷ ἀπλῆ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ἀντιπροσωπεία, παρέχεται δὲ εἰς τὴν ὑπὸ κηδεμονίαν δικαίωμα ἐκλογῆς τοῦ κηδεμόνος μεταξύ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν της.

Τὰ γερμανικὰ ἔθιμα δὲν ὑποχρεοῦσι τὸν πατέρα εἰς προίκισιν τῆς θυγατρὸς, τὸναντίον οὗτος δέχεται παρὰ τοῦ νυμφίου δῶρον, ἀντίτιμον τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν τῷ μεταβιβάζει. Ὁ σαξωνικὸς νόμος ὀρίζει καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἀντιτίμου τούτου. Παρὰ πολλαῖς ὅμως τῶν γερμανικῶν φυλῶν ἡ τῆς θυγατρὸς πώλησις ἀπαγορεύεται, παρεχομένου εἰς ταύτην τοῦ ἀντιτίμου τοῦ *Wündium*, ἧτοι τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἐπ' αὐτῆς κτᾶται ὁ σύζυγος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως μὴ ὑποθέσητε, ὅτι ὁ πτωχὸς μνηστὴρ ὄφειλε νὰ σκεφθῆ τότε περὶ ἐξευρέσεως χρυσοῦ ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν ἐκλεκτὴν τῆς καρδίας του. Ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς τῷ ἀπαιτεῖτο ἦτο ἵππος, ὀλίγοι βόες, πέλτη, τόξον καὶ ξίφος. Εὐδαίμων ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ κόρη οὐδὲ διὰ τὸν πατέρα οὐδὲ διὰ τὸν σύζυγον ἦτο λόγος χρεωκοπίας.

Ἄλλ' ὅπου τὸ Ῥωμαϊκὸν πνεῦμα ἐπικρατεῖ, ὁ θεσμὸς τῆς προικὸς εἰσάγεται διαφόρως κατὰ τὰς διαφόρους φυλὰς διατυπούμενος. Κατὰ τὸν Λομβαρδικὸν νόμον, ἡ προῖξ θεωρεῖται ὡς ἡ μόνη εἰς τὴν θυγατέρα ἀνήκουσα μερὶς ἐν τῇ πατρικῇ περιουσίᾳ, ἀποκλειομένην πάσης διαδοχῆς. Ὁ Σαλικὸς ὅμως νόμος κατὰ ὅλους ἀντίθετον πνεῦμα ὀρίζων τὴν προίκα, χαρακτηρίζει ταύτην ὡς ἐξαιρετοὴν καὶ οὐδένα ἐπιτρέπει ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τῆς λοιπῆς τοῦ πατρὸς περιουσίας.

Θανούσης τῆς συζύγου ἡ προῖξ αὐτῆς περιέρχεται εἰς τοὺς ἰδίους κατιόντας, ἐλλείψει δὲ τοιούτων ἐπανέρχεται εἰς τὸν προικοδότην, οὐ μὴ ὑπάρχοντος πλέον, ἀνήκει τῷ δημοσίῳ θησαυρῷ.

Συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἡ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἐξουσία τοῦ συζύγου, ἧτοι τὸ *Wündium*, ἀπείρως διαφέρει τῆς *manus* τοῦ Ῥωμ. νόμου, καθόσον ἐκείνη μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ συμφέρον τῆς γυναικὸς μᾶλλον, ἐνῶ αὕτη εἰς τὸ τοῦ συζύγου. Ὁ ἀνὴρ διοικεῖ καὶ καρποῦται τὴν προικίαν περιου-

σίαν, θεωρούμενος κηδεμών, ἄνευ τῆς αὐθεντίας τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἀπαλλοτριώσις προκίφου ὑπὸ τῆς συζύγου εἶνε ἐγκυρος.

Ἐν τῇ γερμανικῇ οἰκογενεῖᾳ πᾶν δικαίωμα ἀπορρέει ἀπὸ τῆς ταυ-
τότητος τοῦ αἵματος, ἐν τούτοις ὑπάρχει ἕτερόν τι στοιχεῖον, πρῶτον
διακρίσεων ἐν αὐτῷ. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶνε ἡ οἰκογενειακὴ ἄμυνα.
Ἐκαστον τῆς οἰκογενείας μέλος, καθήκον ἔχει ν' ἀμύνηται ὑπὲρ τῶν
λοιπῶν, τὴν καθ' ἐνὸς ὕβριν πάντα ὀφείλουσι νὰ τιμωρήσωσι. Ἡ οἰκο-
γενειακὴ ἄμυνα εἶνε ὁ λόγος, ἐφ' οὗ βασιζέται ἡ διαδοχὴ καὶ συνεπῶς
ὁ ἰσχυρότερος, ὁ φέρων τὸ ξίφος, ὁ ἄρῃην προτιμᾶται ἐν τῇ τάξει αὐ-
τῆς. Οὐχ' ἦττον ἡ κληρονομία δὲν θεωρεῖται ἀποτελοῦσα ἐν ὄλον, ὡς
κατὰ τὸν Ῥωμ. νόμον, παριστῶν τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκλιπόντος, ἀλλ' ἐπι-
τρέπεται ἡ εἰς δύο κατηγορίας διαίρεσις αὐτῆς. Οὕτω, μὴ ὑπάρχοντος
ἄρῃενος κατιόντος, τὰ μὲν ἀκίνητα τῆς πατρικῆς κληρονομίας μετα-
βαίνουσι τῷ πλησιεστέρῳ συγγενεῖ, τὰ κινητὰ ὁμῶς καὶ οἱ δούλοι περι-
έρχονται εἰς τὴν θυγατέρα. Ἡ τῆς μητρὸς δὲ περιουσία πάντοτε διαι-
ρεῖται μεταξὺ ἀρῃένων καὶ θηλέων τέκνων τῆς, καὶ εἰς ἐκεῖνα μὲν
ἀνήκουσι τὰ χρήματα καὶ οἱ δούλοι, εἰς ταῦτα δὲ τὰ κοσμήματα καὶ
ἐνδύματα. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη τῶν φύλων διάκρισις ἐν τῇ κληρονομίᾳ,
ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς οἰκογενειακῆς ἀμύνης ἐρειδομένη, δὲν εἶνε γενικὴ.
Κατὰ τὸν Βαυαρικὸν καὶ Σαξωνικὸν νόμον, ἀρῃένων τέκνων μὴ ὑπαρ-
χόντων, οὐδεὶς τοῦ πατρὸς συγγενῆς προτιμᾶται τῶν θυγατέρων αὐτοῦ
ἐν τῇ κληρονομικῇ ἀποκτήσει τῶν ἀκινήτων, παρὰ τισὶ δὲ φυλαῖς
οὐδεμία ἀπαντᾷ προνομία πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀρῃένων, ἀλλ' ἴσων
πάντες οἱ κατιόντες, ἄνευ διακρίσεως φύλου, δικαιωμάτων ἀπολαμβά-
νουσι ἐπὶ τῆς κληρονομίας τῶν γονέων αὐτῶν. Ὅτε δὲ κατόπιν τῆ ἐπι-
κρατήσεως τοῦ Ῥωμ. πνεύματος γίνεται ἀποδεκτὸς ὁ τῆς διαθήκης θε-
σμὸς, ἄγνωστος παρὰ Γερμανοῖς, παρέχεται εἰς τὸν πατέρα τὸ μέσον,
ὅπως εἰς ἴσας μερίδας ἐγκαθιστᾷ πάντα τὰ τέκνα αὐτοῦ, κατὰ παρά-
θασιν τοῦ περὶ διαδοχικῆς ἐξ ἀδιαθέτου τάξεως νόμου, ὅστις, μὴ ὦν
δημοσίου συμφέροντος, καταργεῖται οὕτω σιωπηρῶς. Τοῦ θεσμοῦ δὲ
τῆς διαθήκης ἐπωφελεῖται καὶ ὁ σύζυγος, ὅπως ἐξασφάλισι μέρος τῆς
περιουσίας του εἰς τὴν προσφιλεῖ συμβίαν, ἥτις ἴσως οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν
ἀνάπτυξιν αὐτῆς συνετέλεσεν.

Παρὰ τισὶ τῶν γερμανικῶν φυλῶν ἡ πρὸς τὴν χήραν εὐνοια τοῦ
νόμου εἶνε μεγίστη. Ὁ Βαυαρικὸς θεωρεῖ ταύτην εἰς μερίδα κατιόν-
τος δικαιουμένην ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ συζύγου, ἐλλείψει δὲ κατιόντων

τῷ παρέχει τὸ ἥμισυ αὐτῆς κατ' ἐπικαρπίαν. Εἰς τὰ ἀγγλοσαξωνικά δὲ ἔθιμα ἀπαντᾷ ἡ ἐν πάσῃ περιπτώσει μεταβίβασις τῆ χήρᾳ τοῦ ἡμίσεως τῆς τοῦ συζύγου περιουσίας.

"Ὅσῳ ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ τῶν ὄρφανῶν πατὴρ τεκνῶν ἐπιτροπέειαν τῆς μητρὸς, αὕτη ἐν τοῖς πλείστοις τῶν γερμανικῶν ἐθίμων ἀνευρίσκεται ὅποια εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας ἀπαντᾷ. Εἰς τὴν μητέρα ἀνατίθεται ἡ ἀνατροφή καὶ ἐπιμέλεια τοῦ ὄρφανου, μόνον δὲ διὰ τῆς συνάψεως νέου γάμου ἀπόλλυσιν αὐτάς.

Ἄληθές εἶνε ὅτι τὰ ἔθιμα τῶν διαφορῶν γερμανικῶν φύλων ἐν πολλοῖς διίστανται εἰς τὸν κανονισμόν τῶν ἀστυκῶν τῆς γυναικὸς δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, τὰ μὲν αὐστηρότερα τῶν δὲ δεικνύμενα. Οὐχ ἤττον ὅμως ἐν πᾶσι τούτοις τὸ αὐτὸ διήκει πνεῦμα ἠπιότητος καὶ προστασίας πρὸς τὸ φύλον, τὸ ὅποιον μόνη ἡ συμπάθεια καὶ εὖνους ἐπιμέλεια δύνανται νὰ καταστήσωσι ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀληθῶς μεγάλου προορισμοῦ του.

Ἡ νομοθεσία τῶν γερμανικῶν φύλων, ἧτις μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς συγχωνευθεῖσα ἀπετέλεσέ τι σχεδὸν τέλειον, ὡραῖον παρέχει ἐντρύφημα εἰς τὸν διερχόμενον τὰ ἄπειρα καὶ ἐν πολλοῖς ἀσφαλῆ αὐτῆς κείμενα. Πιθανῶς εἰς προσεχῆς μέλλον θέλω ἐκτενέστερον καὶ πληρέστερον ἐρευνῆσαι τὰ κατ' αὐτὴν ἐν εἰδικῇ ἐτέρᾳ μελέτῃ.

"Ἦδη μεταβαίνω, ἀλλ' ὅπως ἐπ' ἐλάχιστον διαμείνω, εἰς τὴν παράδοξον ἐκείνην ἐποχὴν, καθ' ἣν νόμου τόπον ἐπέχει ἡ τοῦ ἰδιοκτητοῦ τοῦ τιμαρίου θέλησις, πάσας τὰς τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ σχέσεις κανονίζουσα. Ἰπὸ τὸ φεουδικὸν σύστημα, ἡ τῆς γυναικὸς κατάστασις δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον βελτιωθείσα, διότι ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐξουσία τοῦ ἀνδρὸς καταφαίνεται ἔτι ἀσθενέστερα ἢ κατὰ τὴν παρωχημένην ἐποχὴν, τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος καὶ ἐν τῇ κληρονομικῇ διαδοχῇ ἴσων σχεδὸν πρὸς αὐτὸν μετέχει δικαιωμάτων.

Κατ' ἀρχὰς ὁ κύριος τοῦ τιμαρίου, τὴν ἀπόλυτον ἔχει ἐξουσίαν ν' ἀποκλείῃ ἢ ἀποδέχῃται ἐν τῇ κληρονομίᾳ τὴν θυγατέρα, νὰ θεωρῇ τὸ ἔδαφος διαιρετὸν μεταξὺ τῶν θηλέων τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἢ νὰ τὸ κηρύσσει ἀδιαιρετὸν καὶ τὸ παραχωρῇ τῇ πρωτοτόκῃ ἢ οἰκδήποτε βούλεται. Μόνον τοῦ τιμαρίου τὴν διαδοχὴν κανονίζει ἕτερός τις λόγος, ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία. Ἀλλὰ καὶ τὸ τιμᾶριον τοῦ χρόνου προϊόντος καθίσταται διαιρετὸν καὶ μεταλαμβάνουσι τούτου ἐξ ἴσου τὰ θήλια, ὡς κληρονόμοι.

Ἡ ἐπὶ τοῦ τιμαρίου κληρονομικὸν δικαίωμα ἔχουσα, δέον νὰ λάβῃ τοῦ κυρίου τούτου τὴν συναίνεσιν, ὅπως συνάψῃ γάμον, δύναται δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ν' ἀναγκασθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως καταλίπη τὸν ἄγαμον βίον ἅμα συμπληροῦσα τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐπίσης ἐπιβάλλεται τῇ χήρᾳ ἢ ὑποχρέωσις νὰ συνάπτῃ νέον γάμον, μόνον δὲ αἱ ἐξήκοντα Ἀπριλιῶν τὰ βόδια ὀσφρανθεῖσαι, ἀπαλλάσσονται τοῦ μὴ ἡδέος πλέον αὐταῖς καθήκοντος τούτου.

Ἡ γυνὴ θεωρουμένη ἀνήλικος, ὑπόκειται εἰς τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἰδίου συζύγου, οὐχ ἦττον ὅμως τηρεῖ τὴν ἰδίαν προσωπικότητα καὶ αὐτοβουλίαν. Κατὰ τὰ γερμανικὰ καὶ γαλλικὰ ἔθιμα, ὁ σύζυγος ἀνευθύνως διαχειρίζεται τὴν προικᾶ, ἢς τὴν ἐπικαρπίαν ὁ νόμος τῷ παρέχει πρὸς ἀνακούφισιν ἐκ τῶν γαμικῶν βαρῶν, δὲν δύναται ὅμως ν' ἀπαλλοτριώσῃ τὰ προικῶα ἀκίνητα, ἄνευ συναίνεσεως τῆς συζύγου, ὡς οὐδὲ αὕτη ἄνευ τῆς ἐκείνου συγκαταθέσεως. Ὁ ἀγγλικὸς νόμος φαίνεται αὐστηρότερον ρυθμίζων τὰ περὶ τούτου. Ἐκλαμβάνει ὡς ἓν ἀποτελοῦντας πρόσωπον τοὺς δύο συζύγους, ἀλλὰ κυρίως τὸ πρόσωπον τοῦτο εἶνε ὁ ἀνὴρ. Δύναται οὗτος νὰ ἐκποιῇ ἄνευ συναίνεσεως τῆς συζύγου τὰ προικῶα ἀκίνητα, δέον δὲ νὰ παράσχῃ τὴν συναίνεσίν του, ἵνα ὀποιαδήποτε διαθήσεις περιουσίας ἐκ μέρους τῆς συζύγου του ἔχῃ νόμιμον κύρος. Ὡς τοῦ ἀνωτέρω δὲ νομικοῦ πλάσματος συνέπεια πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ καταλίπη τι διὰ διαθήκης εἰς τὸν ἑαυτῆς σύζυγον ἢ γυνή, διότι ὑποτίθεται, ὅτι τὸ αὐτὸ πρόσωπον δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Τῆς ἀπαγορευτικῆς ταύτης διατάξεως ἐξαιρεῖται μόνη ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, δυναμένη ἐλευθέρως νὰ διαθέτῃ ὡς βούλεται.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν τὸ ἀληθὲς φεουδικὸν πνεῦμα ἄρχεται ἐκλείπον ἀπὸ τῆς νομοθεσίας καὶ σύστημα ἀριστοκρατικῆς λεληθότως διαδέχεται αὐτό. Τὰ τιμάρια καθιστάμενα κληρονομικὰ δημιουργοῦσι τὴν ἀριστοκρατίαν ταύτην καὶ δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ δικαίουματος τῆς πρωτοποικίας, τὴν προτίμησιν τῶν ἀρρένων καὶ τὸν παντελῆ ἀπὸ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς ἀποκλεισμὸν τῶν γυναικῶν.

Τοιαύτη ἐν ἀμυδρᾷ εἰκόني, ἢ τῆς γυναικὸς κατάστασις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς μεγάλῃς τῶν Γάλλων ἐπαναστάσεως, ἦτις, ἐκ θεμελιῶν πάντα νόμον ἐπὶ καταχρηστικῆς τῆς ἰσχύος στηριζόμενον ἀνατρέψασα, ἐκήρυξε τὴν πλήρη τῶν δύο φύλων ἰσότητα ἐνώπιον τοῦ ἀστυκοῦ νόμου. Ἡ γαλλικὴ ἐπαναστάσις, ἀγὼν τῆς ἀληθείας κατὰ

τοῦ ψεύδους οὐσα, διὰ τῆς νίκης αὐτῆς, μετέβαλε τῆς ὅλης Εὐρώπης τὸν κοινωνικὸν βίον, καὶ τὰ δόγματα τῆς κατέλαβον ἐν ταῖς πλείσταις τῶν συγχρόνων νομοθεσιῶν θέσιν δικτάξεων θεμελιωδῶν. Ἐκτοτε ἡ γυνὴ ἐλευθέρως δύναται νὰ συναλλάσσεται, ὁ νόμος ἐξ ἴσου προστατεύει τὰς ἀστυκὰς καὶ ἐμπορικὰς αὐτῆς πράξεις καὶ οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξύ ταύτης καὶ τοῦ ἀνδρός, ὅσῳ ἀφορᾷ τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τὰ ἐκ τῆς οἰκογενείας ἀπορρέοντα. Ἀληθῶς μὲν ἀπέμειναν ἔτι ἔναι διατάξεις, ἀπαγορευούσαι εἰς τὴν γυναῖκα τὴν ἀναδοχὴν ὠρισμένων τινῶν ὑποχρεώσεων, ἀλλ' αὗται ἀφορῶσιν εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς συμφέρον μᾶλλον.

Ἄλλ' ἐὰν ἐν ταῖς νομοθεσίαις τῆς Δύσεως, τοιαύτας ἐπέφερον ὁ προβαίνων πολιτισμὸς τροποποιήσεις ὑπὲρ τῆς γυναικὸς καὶ ἀνεγνώρισε ταύτην ἐν τῇ κοινωνίᾳ πρόσωπον ἴσον καὶ ὅμοιον τῷ ἀνδρὶ, ἐν Ἀνατολῇ ἡ γυνὴ διακρίνεται ἔτι ἐν ταπεινῇ καὶ οἰκτρᾷ καταστάσει. Ὁ μέγας Προφήτης δὲν ᾤκησε νὰ φωτίσῃ τοὺς πιστοὺς του περὶ τῆς εὐτελοῦς ἀξίας τῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας ἐν τούτοις αὐτὸς πολὺ ἠγάπησεν. *Οἱ ἄνδρες ὑπερέχουσι τῶν γυναικῶν, διδάσκει τὸ Κοράνιον, οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ φέρουσι τὰ πρωτεῖα.* Ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἐν τῶν φύλων ἀπένειμεν ἰδιότητος, ὧν ἐστέρησε τὸ ἕτερον. Καὶ ἔχει μὲν ψυχὴν ἡ γυνὴ, ἀλλὰ ταιαύτης ποιότητος, ὥστε ἀπαγορευθῆσεται αὐτῇ ἡ ἐν τῇ Παραδείσῳ εἰσοδος καὶ διὰ τοῦτο δὲν τῇ ἐπιτρέπεται οὐδὲ τοῦ Κορανίου ἡ ἀνάγκωσις, ὄντος τούτου εἰσιτηρίου ἐν τῷ καταφύτῳ ἐστιατορίῳ τῆς μελλούσης ζωῆς.

Ἡ πολυγαμία πᾶσαν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἁρμονίαν παραλύουσα, καταστρέφει τὸν ἠθικὸν τοῦ γάμου σκοπὸν καὶ ματαιοῖ τὰ πολυτίμητα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ὅλης κοινωνίας ἀποτελέσματα. Οἱ πιστοὶ παραγγέλλονται νὰ μὴ λαμβάνωσι πλείονας τῶν τεσσάρων νομίμων συζύγων, νὰ παρέχωσι δὲ ταύταις, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διακρίσεως, ἐνδύματα, τροφήν, καὶ ἔρωτα. Φοβερὰ δὲ, ὑπὸ κκλησιαστικῆν ἔποψιν, κρέματα ἐπὶ τοῦ δεικνύοντος προτιμήσεις μεταξύ τῶν συζύγων του ποινῇ, ὅτι ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῆς δευτέρας παρουσίας στιγμῆ, θέλει παραστῆ ἐνώπιον τοῦ Προφήτου μὲ γλουτοὺς ἀνίσους. Ἄλλ' ὅπως πᾶς διδάσκαλος οὐδέποτε τηρεῖ ὅτι διδάσκει, καὶ ὁ Μωάμεθ ὑπὲρ τὰς δώδεκα ἐγήμεν ὁμοῦ συζύγους καὶ ὅλως ἰδιαίτερον πρὸς τινὰς τούτων ἀφοσιώσιν ἐπέδειξατο. Αἱ παραβάσεις αὗται ὅμως τῶν ἰδίων διδασμάτων δηλοῦσιν ἀκριβῶς ὅσον ἐναντίοι τῆς φύσεως ὑπῆρξαν οἱ νόμοι του. Λέγουσιν, ὅτι εἶνε ἀπεί-

ρως δύσκολον νὰ συγκρατήσῃ τις ἀμετάβλητον τὴν πρὸς μίαν σύζυγον ἀγάπην του, πῶς λοιπὸν θέλει κατορθώσει ὁ ἀτυχὴς πιστὸς τῷ Κοράνιῳ νὰ ἐπαρκέσῃ ἄνευ ἀναπαύλας ἀγαπῶν τέσσαρας ἢ δώδεκα συζύγους συγχρόνως;

Σκοπὸς τοῦ γάμου εἶνε ἡ αὔξησις τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν. Ὁ ἀνὴρ ὡς ἀπόλυτος τῆς γυναικὸς κύριος ἔχει παρὰ τοῦ ἱεροῦ νόμου τὸ ῥητὸν δικαίωμα νὰ βραδύξῃ τὴν παρακούουσαν σύζυγον καὶ τὴν ἐξορίζῃ εἰς ἰδιαιτέραν κλίνην.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων τεκμηρίων, δύναται τις νὰ συλλάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς κτηνώδους καταστάσεως, εἰς ἣν διὰ παντὸς τόσα ἑκατομμύρια γυναικῶν κατεδίκασε τὸ Κοράνιον.

Ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ ἡ γυνὴ οὐδέποτε σχεδὸν καθεῖξε θέσιν. Ὁ νόμος ἀρνούμενος νὰ δεχθῆ ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ τῇ ἐμπιστευθῆ τὴν διαχείρισιν ὁποιασδήποτε δημοσίας ἐξουσίας, δὲν εἰσίδεται πιθανῶς ἐπὶ τῆς διανοητικῆς αὐτῆς ἀτελείας τόσον, ὅσον ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἡ ἀναδοχὴ καθηκόντων τοιούτων ἐστὶν ἐναντία εἰς τε τὴν ἰδιοφυίαν καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῆς γυναικὸς.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐδόξαζεν, ὅτι, ὡς, ἵνα ἀποτελεσθῆ ἡ οἰκογένεια δεόντως νὰ συμπράξωσιν ἀμφοτέρω τὰ φύλα, οὕτω καὶ τὴν πολιτείαν μόνη ἢ συνῦπαρξις αὐτῶν δύναται νὰ καταστήσῃ ἀρτίαν. Ὁ δὲ Πλάτων, ὑπὸ πλείονος κατεχόμενος ἐνθουσιασμοῦ, δι' οὐδὲν τῶν ἐπιτηδευμάτων θεωρεῖ ἀνίκανον τὴν γυναῖκα, ποθῶν ὅπως καὶ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας μὴ ἀπαλλάσσεται αὕτη μετὰ ὠρισμένον ἡλικίας ὄριον, καθ' ὃ ἡ παραγωγὸς αὐτῆς δύναμις ἀπόλλυται. Οἱ μεγάλοι οὗτοι νόες ὅμως, οὐχὶ μόνον τῆς ἰδίας προέτρεχον ἐποχῆς, ἀλλὰ πολλῶν μετ' αὐτῶν αἰώνων, ὧν ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται εἶτε ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὀρίσθῃ. Διότι εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, οὐδὲ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀτελοῦς τῆς πολιτείας ἐκλήθη ποτε ἡ γυνή, οὐδὲ παρέστη λαοῦ τινος γενεὰ πρὸ τοῦ παραδόξου θεαματος τῆς ὑπὸ τοῦ Ἄρεως στρατολογίας τῶν ἀπομάχων τῆς Ἀφροδίτης.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ σοφῇ Ἑλλάδι οὐδεμία συμμετοχὴ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀπαντᾷ. Ἐπέδρων πιθανῶς αἱ ἐταῖραι ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων πολιτευτῶν, ἀλλ' ἐπέδρων μόνον, ἴσως ἴσως δὲ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὅλως ἄσχετον πρὸς τὰ ἐπελθόντα δεῖνά.

Ἡ Ῥώμη ἀπηξίου νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνάμιξιν γυναικὸς εἰς τὰ δημόσια αὐτῆς πράγματα, καὶ ὅτε ὁ ἐπὶ κρασιπάλῃ γνωστὸς ἐκεῖνος αὐτο-

κράτωρ Ἀλισγάβαλος ἐτόλμησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν σύγκλητον τὴν μητέρα αὐτοῦ, τὸ τοιοῦτον τοσοῦτω ἐπαίσχυντος τῶν πολιτικῶν θεσμῶν βεβήλωσις ἰθεωρήθη, ὥστε δὲν ἐξευρέθη ἡπιωτέρα τοῦ θανάτου ποινὴ διὰ τὴν βέβηλον. Ἐπὶ τοῦ θρόνου δὲ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κράτους δὲν ἀνῆλθε γυνή, εἰμὴ ἅμα τῇ μεταφορᾷ του ἐν Ἀνατολῇ, τόπω ἔνθα ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἦτο γνωστὴ ὡς ἀξίωμα κληρονομικόν.

Περὶ Γερμανοῖς, τοῦ βασιλέως στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ θεωρουμένου, φυσικῶς ἡ γυνὴ ἀπεκλείετο τῆς ἀρχῆς, μέχρις οὗ, ἐπικρατήσαντος τοῦ φεουδικοῦ συστήματος, ἐγένοντο δεκταὶ αἱ γυναῖκες ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ τιμαρίου, ἐν τῷ ὅποιῳ ἦν οὗτο ἢ τε ἀρχὴ καὶ ἰδιοκτησία. Οὕτως ὁ πρὸς τὸ κληρονομικόν δίκαιον καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν σεβασμὸς ἐπέτρεψεν εἰς τὴν γυναῖκα δικαίωμα, τὸ ὅποιον ἄχρι τότε ἡ Δύσις τὸ εἶχεν ἀρνηθῆ.

Ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὰς γυναῖκας ἀπηγορεύθη πάντοτε ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνοδος, τὴν αὐστηρότητα δὲ ταύτην ἀποδίδουσι τινες εἰς τὴν κρατοῦσαν δόξαν, ὅτι ἀδύνατον τῇ γυναικὶ νὰ παραφυλάττῃ τι μυστικόν καὶ ὅτι συνεπῶς αὐτῆς ἀρχούσης τὰ μυστήρια τοῦ κράτους θὰ κατεπρόδιδοντο. Ἄλλ' εἰς τὴν Βόρειον Ἰταλίαν πλείονα τοῦ ἐνὸς παραδείγματα δύναται τις ν' ἀνεύρῃ γυναικῶν καταλαβουσῶν τὴν ἀρχὴν. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ, ἐλαχίστη ἐδόθη προσοχὴ ἂν ἡ μηχανὴ αὕτη, ἡ μόνη λειτουργίαν ἔχουσα τὸ οὐδὲν δόλως λειτουργεῖν, θὰ ἦτο θήλωσ; ἢ ἄρρενος γένους. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ βασιλεία τοῦ βορρᾶ, τὴν Ρωσσίαν, τὴν Πολωνίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, ἐκυβερνήθησαν ὑπὸ βασιλισσῶν, ὧν ἡ ἐποχὴ μὴ ἐστερημένη δόξης καὶ μεγαλείου, δίδει ἀφορμὴν νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι, κατ' ἐξαιρέσειν σπανίως παρουσιαζομένην, δύναται γυνὴ ν' ἀναδειχθῆ συνετὴ ἐν τῇ Ἀρχῇ.

Πρὸ μακροῦ ἤδη χρόνου τὸ περὶ συμπράξεως τῶν δύο φύλων ἐν τῇ πολιτείᾳ ζήτημα ἀνεκινήθη μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἐξεταζόμενον, καὶ διὰ θεσμῶν ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου φύλου ἐνεργειῶν ὑποστηρίζομενον, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἰδίως. Σοφοὶ πολιτειολόγοι ἐν ἀκραδάντῳ πεποιθήσει ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ὁ ἀπὸ τῆς πολιτείας ἀποκλεισμός τῶν γυναικῶν τὰ μάλα εἶς τε τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν ἐπιζήμιος καθίσταται. Πρὸς ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, εἶνε τόσον ἀσήμαντος ἢ διαφορὰ τοῦ φύλου, λέγει ὁ Μίλλ, ὅσον ἡ διαφορὰ τοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ χρώματος τῶν τριχῶν τοῦ ἀνθρώπου. Διατὶ τάχα ἀποκλείετε τὴν γυναῖκα τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου; ἀφοῦ δὲν τὴν ἀπαλλάσσετε τῆς ὑποχρέωσews τοῦ φορολογεῖσθαι; Πάντα τὰ

ἀνθρώπινα ὄντα ἐξ Ἰσοῦ δέονται κυβερνήσεως διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν καὶ ἔχουσι ἀνάγκην τοῦ δικαίωματος νὰ συντελῶσιν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς κυβερνήσεως ταύτης.

Δὲν τολμᾷ τις βεβαίως ν' ἀνταπεξέλθῃ μετὰ θάρρους κατὰ τοσοῦτον μεγάλου συνηγόρου καὶ ἤθελον παντελῶς σιωπήσει, ἂν δὲν ἦτο ἀλήθεια, ὅτι πολλάκις αἱ θεωρίαι, ὅσα σημαίνων ἂν ἦ ὁ κῆρυξ αὐτῶν, ἐκλείπεται πρὸ τοῦ κατόπτρου τῆς πραγματικότητος.

Ὅπως ἐκ πρώτης ἀπόψεως ἡ τοῦ Μίλλ γνῶμη φαίνεται ὀρθή, λίαν δὲ ἄδικος ὁ ὑπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου ἀφορισμὸς τῆς γυναικός. Ἄλλ' ὅταν τις ἐγγύτερον ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα καὶ μετ' ἀσθενεστεροῦ ὑπὲρ τῆς ὠραίας ἀδικουμένης ἐνθουσιασμοῦ, θέλει ἀντιπροτείνει ἕτερα ἅτινα ἐρωτήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ μόνη λογικὴ ἀπάντησις ἀμέσως θὰ καταδείξῃ πόσον σφαλερὰ καὶ ξένη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ συμφέρον τῆς γυναικός εἶναι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁποίων καταστροφῶν πρόξενος γενήσεται τῇ κοινωνίᾳ, ἡ κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας ὁ Μίλλ συνηγορεῖ.

Ἐὰν καλέσητε τὴν γυναῖκα νὰ συναναμιχθῇ τῷ πλήθει τῶν ἐκλεξιμῶν, ἂν ἀφαιρέσητε πᾶν πρόσκομμα ἀπὸ τοῦ σταδίου τῆς πολιτικῆς φιλοδοξίας της, ἂν τῇ παραχωρήσητε τὸ δικαίωμα νὰ φθάσῃ ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου τοῦ κυβερνήτου ὑμῶν, τίνα θέλετε καταλείπει εἰς τὸν οἶκον, τίνα θέλετε ἐμπιστευθῆ τὴν ἠθικὴν τῆς οἰκογενείας μόρφωσιν καὶ πῶς θέλετε ἐξασφαλίσαι τὴν ἐν αὐτῇ ἁρμονίαν; Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς κοινωνίας καὶ ὅτι ἐκείνης ἡ ἠθικὴ ἀποσύνθεσις ἐπιφέρει τὰ χεῖρα ταύτης τὴν κατὰπτωσιν. Ποῖον λοιπὸν τὸ μέγα εὐεργέτημα, τὸ ὁποῖον ἡ ἐν τῇ πολιτικῇ ἐνεργεῖα συμμετοχὴ τῆς μητρὸς καὶ συζύγου θέλει παράσχει εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅταν ἀποτελέσῃ ταύτης ἄμεσον ἔσεται ἡ ἐγκατάλειψις τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ τρυφεροῦ καὶ πολυτίμου ὑπὲρ αὐτῆς αἰσθήματος, ὅπερ μόνη τῇ γυναικὶ τυγχάνει ἔμφυτον;

Ἡ ἐμπορευομένη ἢ ἕτερόν τι ἐπιτήδευμα μετερχομένη γυνὴ καὶ συνεπῶς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς φορολογίας ὑποκειμένη, δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἔχῃ ἕτερα συμφέροντα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα οἱ τοῦ ἀντιθέτου φύλου συνάδελφοί της ἔχουσι. Ὅταν λοιπὸν ὁ νόμος ἴσῃ τὰ δύο φύλα ἐνώπιόν του θεοῦ, τὸ δὲ συμφέρον αὐτῶν εἶναι κοινόν, δὲν ἀρκεῖ ἡ τῶν ἀνδρῶν ψήφος ὅπως προστατεύσῃ αὐτό;

Ἡ φύσις ἔπλασε τὴν γυναικῆα μητέρα, τὰ δὲ καθήκοντα τῆς μητρὸς

εἰς ἄμεσον πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτου ἔρχονται σύγκρουσιν. Φαντάσθητε, παρακαλῶ, τί ἐνδιαφέρον δύναται νὰ ἔχη τὸ θέαμα ἐκλογέως εἰς τὴν μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν εὐρισκομένης, ἢ λάβετε τὸν κόπον νὰ προβῆτε ἔτι περαιτέρω, μέχρι τοῦ κοινοβουλίου, καθ' ἣν στιγμὴν αἰμύλη ρήτωρ κρατεῖ τὴν προσοχὴν τῶν γονέων πλέον, οὐχὶ πατέρων μόνον τοῦ ἔθνους. Ὅποια ἀληθῆς ἐξυπηρέτησις τῶν συμφερόντων τῆς γυναικός, ἂν ἐν τῇ θερμότητι τῆς ρήτορος ἀποστροφῇ ἀκούσῃτε τὴν σπαρακτικὴν κραυγὴν τῆς πρώτης ὠδίνος. Δὲν παραλείπω οὐδὲ τὴν κωμικὴν αὐτὴν τοῦ θέματος παράστασιν, διότι νομίζω, ὅτι οὕτω ἐναργέστερον καὶ μᾶλλον καταληπτῶς καθοράται πόσον ματαία καὶ ἄσκοπος τυγχάνει ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐμμονὴ καὶ σοβαρὰ συζήτησις. Ἀλλὰ κέκμηται τοῦλάχιστον ἡ γυνὴ τὰς ἀπαραιτήτους ἐκείνας ιδιότητες, αἵτινες τὰ κύρια τοῦ κυβερνήτου προσόντα ἀποτελοῦσι; Δύναται ἡ γυνὴ, πᾶσαν τῆς καρδίας αἰσθησιν καταστέλλουσα, ν' ἀκολουθήσῃ τῆς διανοίας τὰς ὑπαγορεύσεις; Δύναται ἡ γυνὴ καὶ μίαν μόνην ἐν τῷ βίῳ στιγμὴν νὰ ἐπιτύχῃ ἀμερολήπτου ἐνεργείας, καὶ ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ συμφερόντος τὸ ἴδιον παρορῶσα, νὰ ἐργασθῆ; Πόσον πλανῶνται ὅσοι πιστεύουσιν εἰς τοσοῦτον ἀνυποστάτους ὑποθέσεις. Ἐν τῇ γυναικί ἡ καρδία δεσπόζει τῆς διανοίας καὶ ἡ φαντασία τῆς κρίσεως. Πρὸ τῶν ὕψρων ὀφθαλμῶν τοῦ τυχόντος βλακός, ἡ ἐξουσία πίπτει τῶν χειρῶν τῆς καὶ τὸ συμφέρον τῶν ὠραίων αὐτῶν ὀφθαλμῶν γίνεται συμφέρον τοῦ κράτους.

Πλείστα ὅσα παραδείγματα ἡδυνάμην ν' ἀναφέρω ὑμῖν ἐκ τῆς ἱστορίας τὴν ἀλήθειαν ταύτην τρανῶς μαρτυροῦντα. Ἡ γυνὴ αἰσθάνεται καὶ ὅστις αἰσθάνεται δὲν κυβερνᾷ.

Ἄρετε αὐτὴν ἐν τῇ οἰκογενεῖα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ φύσις τῇ παρέσχε τὴν βασιλείαν, πᾶσα ἐκτὸς αὐτῆς ἐξουσία δὲν τῇ ἀρμόζει. Ἡ ἀσθένεια τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς, τὸ πνεῦμά τῆς, ἡ ἐκπαίδευσίς τῆς, ἡ χάρις τῆς αὐτῆ, τῆ ἀπαγορεύουσι νὰ ῥιπτήται εἰς τὰς ἐπικινδύνους τῆς πολιτικῆς θυέλλας.

Ἦτος ποτὲ οἱ ὅροι τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως τοσοῦτον οὐσιωδῶς μεταβληθῶσιν, ὥστε ἡ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐξίσωσις τῶν δύο φύλων ἔσεται ἐφικτή, σήμερον ὅμως, ὑφ' οὗς συνθήκας ἡ κοινωνία ὑπάρχει, δύναται τις μετὰ βεβαιότητος νὰ προείπῃ τὴν πτώσιν καὶ συντριβὴν τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὅστις εἰς τοσοῦτον βαθμὸν μωρίας ἤθελε φθάσει, ὥστε νὰ παρᾶσχῃ εἰς τὴν γυναῖκα τὸ δικαίωμα νὰ συμμετέχη τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας καὶ δύναται νὰ ὑψωθῆ εἰς κυβερνήτην καὶ ὀδηγὸν αὐτοῦ.

(1885)

Δ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ.